

Nærings- og fiskeridepartementet
Postboks 8090 Dep.
0032 OSLO

Att:

Deres ref.
17/5552-1

Vår ref.
17/2396-13 653.0/GRFO

Dato:
Oslo, 05.03.2018

Høring - To utredningsrapporter om dagligvaresektoren

Landsorganisasjonen i Norge (LO) viser til departementets brev av 15. november 2017 vedrørende ovennevnte.

Rapportene som er sendt på høring, beskriver viktige problemstillinger som vedrører god fordeling av verdiskapingen i dagligvaresektoren i Norge. LO er av den oppfatning at det er store skjevheter i fordelingen av verdiskapingen og at det er på høy tid å sette inn tiltak for å sikre et velfungerende dagligvaremarked. Både for å sikre lønnsomhet i bransjen og for å sikre at det er mulig å opprettholde gode sikre arbeidsplasser, hvor flest mulig ansatte har heltids faste stillinger.

I tillegg er vi i LO opptatt av at forholdet mellom leverandørene og dagligvarekjedene er transparente og i balanse.

Drøfting av resultater "Etableringshindringer i dagligvaresektoren"

LO mener at rapporten gir en feil beskrivelse på noen områder, disse vil det bli lagt mer vekt på i vårt svar. Mandatet som ble gitt av departementet mener vi burde gitt mulighet til å utrede ytterligere problemstillinger rundt dagligvaresektoren, vi mener også at Oslo Economics har et noe snevert syn på mandat og mulige løsninger.

LO mener at maktforholdet mellom dagligvarekjedene (grossist og detaljist) på den ene siden og leverandørene (matvareprodusentene) er i stor ubalanse.

Rapporten vurderer kun mulig etablering av nye dagligvareaktører og går ikke inn i problemstillingen rundt ubalansen i maktforholdet mellom aktørene. Vi mener rapporten ikke kan vurderes som viktig for dagligvaresektoren alene, men må sees i sammenheng med tidligere utredninger av dagligvaresektoren. Vi kan nevne utredninger som; NOU 2011: 4 Mat, makt og avmakt – om styrkeforholdene i verdikjeden for mat, og NOU 2013:6 Lovutvalget for "Lov om god handelsskikk".

1. Om metode og datagrunnlag

Vi ser at målt i verdi av omsetning i dagligvarebransjen er kun ca. 24 % av leverandørene representert. På dagligvaresiden er nær 100 % av all omsetning omfattet, i det nær all mat omsettes i de tre kjedene og at det er tatt med "utfordrere" til dagligvarekjedene. Denne skjevheten i tallgrunnlaget er så betydelig at vi mener det kan stilles tvil om validiteten. Videre ser vi at det kun er to interesseorganisasjoner som har blitt intervjuet.

Handel og Kontor i Norge (HK) og Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN) som fagforbund burde vært med i grunnlaget som "interesseorganisasjon". Vi mener våre tillitsvalgte gir en innsikt i problemstillingene og har et samfunnsperspektiv som ville vært til stor fordel for denne utredningen.

2. Om etableringshindringer og stordriftsfordeler

Vi er enige i rapportens funn i forhold til stordriftsfordeler og mener dette problemet best løses ved å etablere et tilsyn som kan aktivt vurdere om effektene av stordriftsfordelene medfører uheldig, eller skadende utvikling i dagligvaresektoren.

3. Om vertikal integrasjon

Vi mener dette er et viktig område og at det legges for lite vekt betydningen av dagligvarekjedenes sterkt økende inntreden i produksjons- og foredlingsledd, og med dette mener vi områdene; råvareproduksjon, matvareindustrien, grossist og distribusjonstjenester. Dagligvarekjedenes stadig økende integrasjon i hele verdikjeden er også et uttrykk for større makt.

Råvareproduksjon

Vi mener dagligvarekjedens kobling med råvareproduksjoner kan forstyrre balansen i den totale produksjon av landbruksråvarer i Norge. Balanse i produksjon av landbruksråvare er viktig for matindustrien og samfunnsmessig økonomisk viktig.

Matvareproduksjon

Dagligvarekjedenes integrasjon i foredlingsleddet er sterkt skadelig for maktbalansen og fordeling av verdiskapningen.

- a) Dagligvarekjedene kan med egen produksjon av produkter forfordle sine egne interesser i utbudet av varer i butikk med sine Egenmerkevarer.
- b) Innsyn i kalkyler skaper ubalanse i forhandlingssituasjon.

4. Om å bygge ned importvernet for å gi større konkurranse

I hele EU diskuteres UTP (Unfair Trading Practices), og problemstillingene er lik den vi ser i Norge. Det er ubalanse i maktforhold mellom dagligvarekjedene og leverandørene. Det er mange forskjellige løsninger i de 28 EU landene, men de har felles utviklingstrekk. Frivillige ordninger fungerer ikke, det flytter bare samme konflikten til et annet nivå, og dagligvarekjedene fortsetter å misbruke ubalansen i maktforholdet.

I EU har de felles landbrukspolitik (CAP) og det er uhindret bevegelse av landbruksvarer over landegrensene, og har samme problemer som i Norge med ubalanse i maktforhold mellom leverandører og dagligvarekjeder. Dette betyr at Norges tollvern av sensitive landbruksprodukter ikke er en faktor som påvirker ubalansen i maktforholdet i det norske matmarkedet.

5. Om deregulering landbruksproduksjonen i Norge

I utredningen legges det vekt på at matindustri som benytter landbruksbaserte råvarer er regulert, og at dette er medvirkende til ubalanse i matmarkedet. Hvis man ser på problemstillingen i dagligvaremarkedet delt opp i forhold til om råvaren kommer fra landbruket (en del av markedsreguleringen), eller råvare som ikke er regulert er problemstillingene det samme. Drikkevarer, sjømat og sjokoladeindustrien opplever samme problemstilling som landbruksbasert industri. Produksjoner som er omfattet av markedsregulert råvare utgjør 63% av leverandørene i dagligvaresektoren og medfører ikke hindring for god konkurranse i dagligvaremarkedet.

Antall matindustribedrifter omfattet av kvote- og målprisregulering:

Bedrifter i matindustrien (antall)

Årstall	2005	2015
Bakervarer	630	644
Drikkevarer	84	135
Sjømat	472	421
Fôr	121	105
Kjøtt	305	319
Konserves	43	58
Kornvarer	65	49
Meierivarer	116	140
Olje og fett	30	34
Potet	29	21
Sjokolade- og sukkervarer	27	40
Øvrige næringsmidler	113	163
Matindustri	2035	2130

	Antall	%
Industri underlagt kvote- og målprisregulering	1336	63

6. Om tilgjengelighet av lokaler for eventuelle nye aktører

Vi mener tilgjengelighet av lokaler er en sterk faktor til ubalanse i matmarkedet. Vi har sett for eksempel at Coop sitt oppkjøp av ICA butikkene, gir umiddelbar økt markedsandel. Dette viser at dagligvarekjedenes kontroll av tilgjengelige butikklokaler og etablering av nye lokasjoner gir makt i forhold til kontroll av dagligvaremarkedet. Norge har Europas største butikk tetthet og kostnadene med overetableringen overføres til forbruker gjennom høyere priser. Vi mener regulering må til for å sikre nye aktørers mulighet til å komme inn i markedet og hindre unødige kostnader legges på den norske forbrukeren.

7. Om grossist og distribusjonsvirksomhet

Dagligvarekjedenes kontroll av grossist og distribusjonsvirksomhet gjenspeiler deres kontroll i sluttmarkedet. Vi mener at grossist og distribusjon er en viktig maktfaktor som må reguleres.

- a) Grossist og distribusjonsvirksomhet i dagligvaremarkedet må reguleres, slik at dagligvarekjedenes monopol på denne delen av verdikjeden brytes opp.
- b) Det må lages regulering som sikrer at leverandørene fritt kan velge grossist og distributør uavhengig av dagligvarekjede.
- c) Forhandling mellom leverandører og dagligvarekjeder må være uavhengig av valg av grossist og distributør.

Drøfting av resultater "Utredning av muligheten for å etablere en inngrepshjemmel"

LO mener at utarbeidelse av en inngrepshjemmel i sluttleddet (dagligvarekjedene) ikke vil avhjelpe misforholdet i fordeling av verdiskapning i matvaremarkedet. Videre vil det fortsatt være ubalanse i maktforholdet mellom matvareprodusentene og dagligvarekjedene, uavhengig om det innføres inngrepshjemmel som regulering i sluttmarkedet.

Andre løsninger for å sikre god fordeling av verdiskapningen

LO er fornøyd med at Nærings- og fiskeridepartementet ser at det er utfordringer i dagligvaremarkedet og setter ned et utvalg for å belyse problemstillingene. LO har gjennom forbundene Handel og Kontor i Norge og NNN, tillitsvalgte i både varehandelen og leverandørbedriftene. NNNs tillitsvalgte har god dialog med ledelsen og i de fleste bedrifter

også styrerepresentasjon. Dette gir NNN og LO innsikt og kunnskap om problemstillingen sett fra leverandørsiden.

I varehandelen er det dessverre noe lavere organisasjonsgrad og det er færre bedrifter med ansatte valgte styrerepresentanter, noe som gjør at innsikten ikke alltid er like god. Allikevel har vi i de årene som det har vært jobbet med disse problemstillingene gjennom arbeidet med de to tidligere nevnte NOUer, gitt oss betydelig innsikt i problemstillingene som beskrives.

LO og NNN var sterkt involvert i arbeidet med Mat, makt og avmakt – om styrkeforholdene i verdikjeden for mat NOU 2011:4. Erfaringer fra dette arbeidet gav oss innsikt i problemstillingene mellom leverandør/ dagligvarekjedene. Vi fikk innsikt i at mange av de store matprodusentene var under stort press på områder som sortiment/d-listing, sterke begrensning av mulighet til produktutvikling og på egendistribusjon.

LO vil som konklusjon i vårt høringssvar fremme fem konkrete forslag til tiltak:

1. Det ferdige lovforslaget "Lov om god handelsskikk" må straks innføres.
2. Det må etableres et eget tilsyn for dagligvaremarkedet som har selvstendige sanksjonsmuligheter.
3. Det bør vurderes å iverksette regulering på antall butikklokaler innenfor geografiske områder, dette for å motvirke overetablering, dårlig lønnsomhet og dårlige arbeidsforhold.
4. Vertikal integrasjon må reguleres slik at dagligvarekjedene ikke får mulighet til å eie hele verdikjeden.
5. Logistikkområdet må frikobles fra forhandlingene mellom matvareprodusentene og dagligvarekjedene. Matvareprodusentene må kunne selge sine varer til dagligvarekjedene uten kobling til dagligvarekjedenes grossistlager eller distribusjonstjenester, men tilbys logistiktjenester som en tilleggstjeneste uavhengig av leverandøravtalen.

Med vennlig hilsen
LANDSORGANISASJONEN I NORGE

Roger H. Heimli
(sign.)

Kenneth Sandmo
(sign.)

Saksbehandler: Grethe Fossli

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.